

Hledání modelu regionálního soutěžního práva pro Sdružení národů jihovýchodní Asie (ASEAN)

Barbara Dufková*

Abstrakt: Příspěvek se zabývá otázkou, jaký model regionálního soutěžního práva by v rámci své ekonomické integrace a budování jednotného trhu mělo zvolit Sdružení národů jihovýchodní Asie (ASEAN). Současné regionální iniciativy spoléhají na režim spolupráce v oblasti tvorby strategických plánů a nezávazných pokynů. Zaznívají však i hlasy, že hlubší integrace se bez jednotného soutěžního režimu na úrovni regionu, který je znám například z Evropské unie (EU), neobejde. Autorka má za to, že tvorba nadnárodního právního režimu obdobného modelu EU není s ohledem na odlišné institucionální a operativní podmínky pro ASEAN vhodná. Zvažuje alternativní modely spolupráce jako model harmonizace či spolupráce a uzavírá, že ASEAN by měl zvolit svůj vlastní, sui generis přístup. Ten by mohl spoléhat zejména na nástroje tzv. negativní integrace, tedy odstraňování bariér v přístupu na trh v rámci ASEAN a zajištění rovných soutěžních podmínek na tomto trhu, doplněné o případnou pozitivní integraci ve vybraných oblastech, kde se to v budoucnu ukáže za nutné. Uzavírá, že současný model založený na spolupráci a výhledově harmonizaci takovou integraci umožňuje, a proto se jeví vhodnější než nadnárodní model aplikovaný v rámci EU.

Klíčová slova: EU, ASEAN, soutěžní právo, ekonomická integrace

Úvod

Sdružení národů jihovýchodní Asie (ASEAN) je regionální mezinárodní organizace založená v roce 1967. Sdružuje deset členských států, a to Brunej, Filipíny, Indonésii, Kambodžu, Laos, Malajsii, Myanmar, Singapur, Thajsko a Vietnam. Její sekretariát sídlí v indonéské Jakarta. Cílem ASEAN je zejména podporovat ekonomický růst, sociální pokrok, kulturní rozvoj a vzájemné vztahy svých členů. ASEAN udržuje čilé obchodní vztahy mimo jiné i s Evropskou unií (EU). V roce 2019 byl ASEAN po Spojených státech amerických (USA) a Číně třetím největším obchodním partnerem EU a obdobně EU byla pro ASEAN třetím největším obchodním partnerem po Číně a USA.¹ V roce 2019 byla EU pro ASEAN také čtvrtým největším poskytovatelem přímých zahraničních investic.² V roce 2007 začala EU vést jednání s ASEAN o zóně volného obchodu, respektive o dohodě o volném obchodu. Jelikož však jednání na regionální úrovni postupovala jen velmi pomalu, EU přistoupila ke sjednávání dohod s jednotlivými členskými státy individuálně. Obchodní dohody byly již uzavřeny se Singapurem a Vietnamem, vyjednávání s ostatními členskými státy pokračují. Od roku 2015 má EU v ASEAN také vlastní delegaci se sídlem v indonéské Jakarta.

* JUDr. Barbara Dufková, LL.M. Doktorandka na katedře evropského práva Právnické fakulty Univerzity Karlovy. E-mail: barbara.dufkova@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5807-5783>.

1 ASEANstats [cit. 2022-07-02], dostupné z: <<https://www.aseanstats.org/>> a eurostat [cit. 2022-07-02], dostupné z: <<https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/home>>. Srov. také EU-ASEAN Strategic Partnership 2022, Economic Cooperation [cit. 2022-07-02]. Dostupné z: <<https://euinasean.eu/cooperation/economic-cooperation/>>.

2 Ibidem.

Obchodní spolupráce nejen s EU, ale i mezi členskými státy ASEAN navzájem, vyžaduje také součinnost v oblasti hospodářské soutěže, která by zajistila rovné soutěžní podmínky domácím i zahraničním podnikům. Od zesílené spolupráce v této oblasti si ASEAN slibuje zejména usnadnění budování jednotného trhu a zvýšení regionální konkurenceschopnosti oproti dalším regionálním hráčům jako je Čína nebo Indie.³ Iniciativy ASEAN v oblasti soutěžního práva se doposud realizují ve formě tzv. měkkého zákonodárství. Namísto právně závazných a právně vynutitelných norem jsou přijímány strategické dokumenty doporučující, jakými zásadami a principy by se mělo soutěžní právo v regionu ubírat. Národní soutěžní úřady přispívají do debaty ohledně vhodné podoby regionálního soutěžního práva prostřednictvím odborných pojednání či organizováním regionálních konferencí ke sdílení poznatků z národní aplikační praxe. S ohledem na záměr vybudovat jednotný trh a výrobní základnu, jak je předvídáno mj. ve strategickém plánu pro rok 2025,⁴ je otázkou, zda je současný přístup založený na nezávazné spolupráci vhodný. Zkušenosti ekonomické integrace v rámci EU naznačují, že dosažení takových ambiciózních cílů, jako je vybudování jednotného trhu, mohou vyžadovat hlubší formy spolupráce, včetně harmonizace či unifikace právních předpisů.

Taková hlubší integrace však může být v rámci ASEAN principiálně neuskutečnitelná. Důvodem jsou především výrazné rozdíly v úrovni hospodářského rozvoje a souvisejícího tržního prostředí v jednotlivých členských státech ASEAN. Přitom má-li být právo hospodářské soutěže účinné, musí reagovat na ta tržní selhání, kterým čelí ta která jurisdikce. Lze předpokládat, že taková tržní selhání budou v každém členském státě ASEAN jiná.

Například Vietnam jako zástupce členského státu na nižší úrovni ekonomického rozvoje musí v rámci svého soutěžního práva zohledňovat, že část populace se stále potýká s chudobou. Palčivé jsou proto zejména protisoutěžní praktiky, které škodí např. malým zemědělcům. Ti jsou často zneužíváni dominantními podniky, kteří od nich vykupují zemědělskou produkci.⁵ Malajsie jako zástupce členského státu na vyšší úrovni ekonomického rozvoje se např. potýká s tím, že sociální stratifikace malajské společnosti se promítá i do ekonomického života. Byly identifikovány případy etnicky motivovaných kartelů, které byly namířeny proti příslušníkům určitého etnika.⁶ Nakonec Singapur jako zástupce členského státu na nejvyšší úrovni hospodářského rozvoje by měl zohledňovat, že jeho další ekonomický rozvoj je závislý na podpoře inovací.⁷ Stejně musí reflektovat svou malou geografickou rozlohu, která může mít vliv např. na tržní koncentraci.⁸

Soutěžní právo těchto zemí by mělo být schopno tyto specifické problémy adresovat. Regionální soutěžní právo na úrovni ASEAN, které by nerespektovalo tyto rozdílné potřeby na úrovni členských států, pokud jde o vhodné soutěžní právo, by mohlo mít negativní

³ NAWAWI, Wan Khatina. Regionalisation of Competition Law and Policy in ASEAN: Why, How and When? In: ONG, Burton (ed.). *The Regionalisation of Competition Law and Policy within the ASEAN Economic Community*. Cambridge: Cambridge University Press, 2018, s. 31–57.

⁴ AEC Blueprint 2025, přijatý na 27. summitu ASEAN dne 22. listopadu 2015 v Kuala Lumpur [cit. 2022-03-31]. Dostupné z: <https://www.asean.org/storage/2016/03/AECBP_2025r_FINAL.pdf>.

⁵ CHENG, Thomas K. *Competition Law in Developing Countries*. Oxford: Oxford University Press, 2020, s. 150.

⁶ AHAMAT, Haniff – RAHMAN, Nasarudin A. – MOHAMED, Abdul M. H. Competition Law and Affirmative Action in Malaysia: Complementarity or Conflict? *Pertanika Journal of Social Sciences and Humanities*. 2015, 23, s. 13–26, 19.

⁷ JONATHAN, Chan – HERBERT, Fung. Rebalancing Competition Policy to Stimulate Innovation and Sustain Growth. *Asian Journal of Law and Economics*. 2017, Vol. 8, No. 1, s. 1–29, 13.

⁸ ROBINSON, Edward. Globalization in a Small Open Economy: The Singapore Experience. *BIS Papers*. 2018, No. 100, s. 322 [cit. 2022-03-31]. Dostupné z: <https://www.bis.org/publ/bppdf/bispap100_u.pdf>.

dopad na národní i regionální hospodářský rozvoj. Regionální soutěžní právo však zároveň musí podporovat integrační cíle ASEAN jako hospodářského společenství. Regionální soutěžní politika je ostatně jedním z nástrojů, kterým má být právě dosaženo hlubší integrace. Přílišná rozdílnost národních soutěžních režimů by mohla být překážkou vytvoření jednotného trhu a zapojení regionu jako celku do globální ekonomiky. Klíčovou otázkou tak je, jak sladit napětí mezi potřebou členských států ASEAN mít takovou národní soutěžní úpravu, která bude odpovídat jejich tržním podmínkám, s ambicí společenství ASEAN vybudovat regionální soutěžní politiku, která by podporovala regionální integrační cíle.

Cílem tohoto příspěvku je nastítnit možná řešení této otázky. Následující část nejprve stručně zrekapituluje současné regionální soutěžní iniciativy na úrovni ASEAN. Další část se zaměří na to, v jakých formách se může taková regionální spolupráce uskutečňovat, a to s ohledem na integrační cíle ASEAN. Nejprve bude zvažován model EU založený na úzké spolupráci nadnárodního typu. Poté budou zvažovány alternativní modely, a to model založený na harmonizaci, právně nevytížitelné koordinaci a kombinaci vícero modelů. Závěrem příspěvek zhodnotí, zda je současný přístup budování soutěžního právního rámce v rámci ASEAN vhodný.

1. Regionální soutěžní politika v ASEAN

Základy regionální soutěžní politiky v ASEAN byly položeny formálním ustavením hospodářského sdružení ASEAN (*ASEAN Economic Community*; AEC) dne 31. prosince 2015 jako samostatného pilíře v regionální architektuře ASEAN.⁹ Založení AEC bylo vedeno cílem vytvořit jednotný trh a výrobní základnu pro volný pohyb zboží, služeb, investic, kapitálu a pracovní síly v rámci ASEAN. Politika hospodářské soutěže měla přispět k tomu, aby na tomto jednotném trhu fungovala efektivní soutěž a aby i region jako celek byl konkurenceschopný na globální úrovni.¹⁰

Nicméně ještě před formálním zřízením AEC byla v rámci regionu hospodářská soutěž diskutována. Ve strategickém dokumentu z roku 2007 (*AEC Blueprint 2007*) se členské státy zavázaly, že do roku 2015 přijmou národní legislativu upravující hospodářskou soutěž na jejich domácích trzích.¹¹ Za tímto účelem byla založena expertní skupina pro hospodářskou soutěž ASEAN (*ASEAN Expert Group on Competition*; AEGC). Její úlohou bylo vést odbornou diskusi v rámci regionu a spolupracovat na iniciativách z oblasti práva hospodářské soutěže s cílem podporovat kulturu efektivní hospodářské soutěže.¹² V roce 2010 byly přijaty regionální pokyny o politice hospodářské soutěže.¹³ Ty vycházejí z meziná-

⁹ Deklarace z Kuala Lumpur *ASEAN 2025: Forging Ahead Together* ze dne 22. listopadu 2015 [cit. 2022-03-31]. Dostupné z: <<https://www.asean.org/storage/2015/12/ASEAN-2025-Forging-Ahead-Together-final.pdf>>.

¹⁰ Iniciativy ke zlepšení efektivity a růstu produktivity podle deklarace zahrnují i) budování infrastruktury a zvýšení konektivity, ii) podporu konkurenčního podnikatelského prostředí prostřednictvím politiky hospodářské soutěže v souladu s ochranou zákazníků a iii) podporu inovací a technologického rozvoje prostřednictvím vhodného režimu práv duševního vlastnictví. Srov. Deklarace z Kuala Lumpur *ASEAN 2025: Forging Ahead Together*.

¹¹ AEC Blueprint 2007, přijatý na 13. summitu ASEAN 20. listopadu 2007 v Singapuru [cit. 2022-03-31]. Dostupné z: <<https://www.asean.org/wp-content/uploads/images/archive/5187-10.pdf>>.

¹² ASEAN Expert Group on Competition (AEGC) [cit. 2022-03-31]. Dostupné z: <<https://www.asean-competition.org/aegc>>.

¹³ Regionální pokyny o politice hospodářské soutěže, přijaté v srpnu 2010 v Jakartě [cit. 2022-03-31]. Dostupné z: <https://asean-competition.org/file/post_image/Regional%20Guidelines%20on%20Competition%20Policy.pdf>.

rodních osvědčených postupů a zkušeností jiných států či organizací a slouží jako referenční dokument pro členské státy ASEAN při tvorbě jejich domácí soutěžněprávní legislativy. Mají nezávazný a právně nevynutitelný charakter. Pokyny byly později doplněny praktickou příručkou o politice hospodářské soutěže a soutěžněprávní legislativě v zemích ASEAN pro podniky.¹⁴ Cílem této příručky je pomoci podnikatelské komunitě orientovat se v soutěžněprávních předpisech přijatých v jednotlivých členských státech ASEAN. Tato příručka je pravidelně aktualizována, naposledy v roce 2019.¹⁵

Na *AEC Blueprint 2007* navazuje *AEC Blueprint 2025*, který vytváří strategický rámec pro regionální soutěžní právo do roku 2025. V rámci tohoto plánu je politika hospodářské soutěže klasifikována jako jeden z cílů k dosažení konkurenčního, inovativního a dynamického společenství ASEAN.¹⁶ Účelem hospodářské soutěže má být nastavení rovných soutěžních podmínek pro všechny podniky bez ohledu na vlastnictví, tj. jejich soukromoprávní či veřejnoprávní charakter.¹⁷ Právo hospodářské soutěže má usnadnit liberalizaci, vytvoření jednotného trhu a výrobní základny, jakož i podpořit vytváření konkurenceschopnějšího a inovativnějšího regionu.¹⁸ Plán vypočítává další strategické cíle, které jsou podrobněji rozpracovány v akčním plánu pro hospodářskou soutěž ASEAN (*ASEAN Competition Action Plan 2016–2025*; ACAP).¹⁹

Prvním cílem je vytvoření efektivních soutěžněprávních režimů na úrovni členských států. To obnáší i pravidelné hodnocení takové efektivity.²⁰ Dále by společenství mělo usilovat o posílení kapacit soutěžních úřadů v členských státech tak, aby mohly účinně politiku hospodářské soutěže prosazovat. To zahrnuje mj. i pořádání školení a výměny zaměstnanců,²¹ rozvoj strategií k účinnému vymáhání soutěžního práva v jednotlivých členských státech,²² jakož i zapojení soudního přezkumu apod.²³ Za třetí by měla být stanovena pravidla regionální spolupráce pro případy, které mají přeshraniční nebo regionální povahu. To obnáší dohodu o regionální spolupráci v oblasti prosazování práva hospodářské soutěže,²⁴ zřízení vynucovacího mechanismu pro řešení přeshraničních případů (včetně zřízení sítě soutěžních úřadů členských států)²⁵ a posílení pravomocí expertní skupiny.²⁶ Za čtvrté má být podporováno všeobecné povědomí o hospodářské soutěži a zejména jejich benefitech a vybudování silné soutěžní kultury. Tato iniciativa zahrnuje analýzy dopadů soutěžněprávní legislativy v jednotlivých členských státech, určení jasných hranic mezi politikou hospodářské soutěže a jinými hospodářskými politikami, zřízení platfo-

¹⁴ Příručka o politice a právu hospodářské soutěže v ASEAN pro podnikání 2013 [cit. 2022-03-31]. Dostupné z: <https://asean-competition.org/file/post_image/Handbook%20on%20CPL%20for%20Business.pdf>.

¹⁵ Příručka o politice a právu hospodářské soutěže v ASEAN pro podnikání 2019 [cit. 2022-03-31]. Dostupné z: <https://asean-competition.org/file/post_image/Handbook%20on%20CPL%20in%20ASEAN%20for%20Business%202019%20-%20FINAL.pdf>.

¹⁶ AEC Blueprint 2025, část B, odst. 25 an.

¹⁷ AEC Blueprint 2025, odst. 26.

¹⁸ AEC Blueprint 2025, odst. 26.

¹⁹ Akční plán pro hospodářskou soutěž ASEAN (2016–2025) [cit. 2022-03-31]. Dostupné z: <<https://asean.org/storage/2012/05/ACAP-Website-23-December-2016.pdf>>.

²⁰ ACAP, odst. 1.2.3.

²¹ ACAP, odst. 2.2 a 2.3.

²² ACAP, odst. 2.4.

²³ ACAP, odst. 2.5.

²⁴ ACAP, odst. 3.1.

²⁵ ACAP, odst. 3.2.

²⁶ ACAP, odst. 3.3.

rem pro interakci soutěžních úřadů, odborné veřejnosti včetně soudců, veřejných institucí apod., ale i širší veřejnosti obecně. Nakonec pátý cíl směřuje ke sladění politiky a práva hospodářské soutěže v rámci ASEAN. Ačkoli se uznává, že členské státy mají rozdílné potřeby a „jedna velikost nesedí všem“, spolupráce má usilovat o podporu podobností a odstraňování rozporů. Takové sladování však nemá být samoučelné – cílem je především vytvoření prostředí, ve kterém nebudou překážky volného pohybu a které bude předvídatelné a transparentní pro investory v regionu. Takové sladování má především usnadnit spolupráci v oblasti vynucování práva hospodářské soutěže.²⁷ Plán počítá s vypracováním strategie pro regionální konvergenci ve vybraných oblastech,²⁸ aktualizací regionálních pokynů pro politiku hospodářské soutěže²⁹ a formulováním souboru zásad jako modelového právního rámce.³⁰

Z výše uvedeného vyplývá, že ACAP zachovává přístup založený na tzv. měkkém zákonodárství zastávaný již předchozími strategickými dokumenty. Spíše než o vytvoření samostatného regionálního režimu usiluje o podporu úsilí jednotlivých členských států při budování jejich vlastních soutěžních režimů. Regionální rozměr je relevantní při potírání přeshraničních protisoutěžních praktik, kde ACAP předpokládá hlubší spolupráci. Ačkoli zmínky o sladování soutěžněprávní legislativy mohou naznačovat, že ACAP připravuje půdu pro potenciální materiální konvergenci soutěžních pravidel v budoucnu, současná formulace iniciativ stále počítá s dobrovolnou spoluprací na úrovni členských států raději než stanovením jednotných pravidel pro celý region. Obdobně se spoléhá na vymáhání prostřednictvím národních soutěžních úřadů raději než na vymáhání centralizované na úroveň ASEAN.

Otázkou je, zda lze ambiciózních cílů ekonomické integrace, které si ASEAN ve strategických dokumentech vytýčil (tj. vybudování jednotného trhu a výrobní základny), dosáhnout bez takových nástrojů hlubší integrace, jako je nadnárodní regionální soutěžní právo. Následující část nabízí varianty, které by při budování regionálního soutěžněprávního režimu mohly přicházet v úvahu, a zvažuje, zda by takové přístupy byly vhodné pro ASEAN s ohledem na jeho integrační ambice.

2. Možné modely regionálního soutěžního práva a jejich vhodnost pro ASEAN

Regionální soutěžní právo lze obecně uvažovat ve třech formách, které se odlišují stupněm a hloubkou integrace. První formou je vytvoření nadnárodního práva, druhou formu představuje harmonizace národního práva jednotlivých členských států, a nakonec je možno uvažovat o právně nevynutitelné spolupráci a koordinaci při prosazování národního práva jednotlivými členskými státy.³¹ Za samostatnou formu lze pak považovat kombinaci těchto přístupů, tedy specifický model *sui generis*. V částech níže jsou tyto formy nejprve stručně nastíněny a poté je zvažována jejich vhodnost pro ASEAN.

²⁷ ACAP, odst. 5.1.

²⁸ ACAP, odst. 5.2.

²⁹ ACAP, odst. 5.3.

³⁰ ACAP, odst. 5.4.

³¹ Srov. např. THANADSILLAPAKUL, Lawan. The Harmonisation of ASEAN Competition Laws and Policy and Economic Integration. *Uniform Law Review*. 2004, Vol. 9, No. 3, s. 479–500.

2.1 Nadnárodní soutěžní právo

Regionální soutěžní právo může být v prvé řadě koncipováno jako samostatně stojící soubor pravidel na úrovni regionu, tedy právo „nadmárodního“ charakteru.³² To obvykle vyžaduje nejen přijetí příslušné regionální právní úpravy, ale také zřízení nadnárodního orgánu, který by byl vynucováním takového nadnárodního práva pověřen.³³ Tomuto modelu odpovídá soutěžní právo EU. Na unijní úrovni je právní základ práva hospodářské soutěže položen v čl. 101 a 102 Smlouvy o fungování Evropské unie (SFEU),³⁴ přičemž jeho vynucováním je pověřena Evropská komise jako orgán samotného společenství, jakož i soutěžní orgány jednotlivých členských států.³⁵

Hlavní výhodou tohoto přístupu je jednotnost. Pro všechny podniky v regionu jsou stanoveny stejné soutěžní podmínky.³⁶ Rozdíly mezi vnitrostátními předpisy v regionu mohou působit jako překážky obchodu a odrazovat přímé zahraniční investice.³⁷ Samostatný nadnárodní regionální režim může také překonat nedostatky (či přímo absenci) účinného režimu na národní úrovni některých členských států.³⁸ Nicméně tato skutečnost může být rovněž nahlížena jako nedostatek tohoto přístupu. Stanovení jednotného režimu pro všechny členské státy nutně ignoruje rozdíly v tržních podmínkách a potřebách národních trhů.³⁹ Jak naznačeno výše, „nevhodné“ soutěžní právo může mít neblahý vliv na hospodářský rozvoj nejen jednotlivých členských států, ale i regionu jako celku.

Vhodnost tohoto modelu byla posuzována i v rámci iniciativ zaštitěných EU. Centrum EU v Singapuru zveřejnilo pracovní dokument zamýšlející se nad tím, zda by právo hospodářské soutěže EU mohlo být použito jako vzor pro ASEAN.⁴⁰ Dokument došel k závěru, že v současnosti není s ohledem na dosavadní stupeň hospodářské integrace v ASEAN převzetí modelu EU založeného na závazných právních předpisech a centralizovaném soutěžním úřadu zřejmě uskutečnitelné. Nicméně ASEAN může čerpat ze zkušeností EU a využít modelu EU jako inspirace pro to, kudy by se s postupující regionální integrací v ASEAN mohlo regionální soutěžní právo ubírat.⁴¹

Otázka možného převzetí tohoto modelu práva byla diskutována i v odborné literatuře. Zatímco někteří autoři argumentují, že dosažení integračních cílů ASEAN je možné i bez

³² Srov. např. BOTH, G. Deniz. *Models of Regional Cooperation in Competition Law and Policy from Around the World: Lessons for the ASEAN Region*. In: ONG, Burton (ed.). *The Regionalisation of Competition Law and Policy within the ASEAN Economic Community*. Cambridge: Cambridge University Press, 2018, s. 165–209.

³³ Existují však i soutěžní režimy založené sice na jednotném regionálním právu, které je však vynucováno výlučně prostřednictvím národních soutěžních autorit. DABBAH, Maher M. *International and Comparative Competition Law*. Cambridge: Cambridge University press, 2012, s. 366–417.

³⁴ Smlouva o fungování Evropské unie. *OJ C 326*, 26. 10. 2012, s. 47–390.

³⁵ Srov. např. JONES, Alison – SUFRIN, Brenda. *EU Competition Law: Text, Cases, and Materials*. 6. vydání. Oxford: Oxford University Press, 2016, s. 91.

³⁶ DREXL, Josef. *The Transplantability of the EU's Competition Law Framework into the ASEAN Region*. In: ONG, Burton (ed.). *The Regionalisation of Competition Law and Policy within the ASEAN Economic Community*. Cambridge: Cambridge University Press, 2018, s. 210–235, 228.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ BOTH, G. Deniz. *Models of Regional Cooperation in Competition Law and Policy from Around the World: Lessons for the ASEAN Region*, s. 208.

³⁹ DREXL, Josef. *The Transplantability of the EU's Competition Law Framework into the ASEAN Region*, s. 230.

⁴⁰ VALOCKOVA, Barbora. *EU Competition Law: A Roadmap for ASEAN? EU Centre in Singapore Working Paper*. 2015, No. 25, s. 1–20 [cit. 2022-07-02]. Dostupné z: <<http://aei.pitt.edu/97414/1/WP25-EU-Competition-Law.pdf>>.

⁴¹ VALOCKOVA, Barbora. *EU Competition Law: A Roadmap for ASEAN?*, s. 16.

nadnárodního soutěžního práva,⁴² jiní autoři jsou skeptičtější, když pochybují, že by ambiciózních cílů společného trhu bylo možno dosáhnout bez nástrojů hlubší integrace.⁴³ Nicméně nadnárodní režim obdobný režimu soutěžního práva EU nepovažují za vhodný, a to zejména s ohledem na rozdíly mezi ASEAN a EU.⁴⁴ Některé z identifikovaných rozdílů jsou vypočteny níže.

Za prvé, EU je nadnárodní organizací. Členské státy EU odložily část své suverenity a delegovaly ji na EU.⁴⁵ Proto EU v některých oblastech nahrazuje kompetence členských států.⁴⁶ Naopak ASEAN má charakter mezivládní organizace založené za účelem regionální spolupráce.⁴⁷ Členské státy si ponechaly plnou národní suverenitu a ta je společenstvím ASEAN plně respektována.⁴⁸ Tato odlišnost má důsledky pro charakter regulatorních aktů, k jejichž vydávání jsou diskutované organizace povolány. EU vytváří vlastní „legislativu“, jejíž dodržování je v členských státech zajištěno prostřednictvím principů přednosti, přímé použitelnosti a přímého a nepřímého účinku.⁴⁹ Oproti tomu ASEAN nemá pravomoc přijímat vlastní „legislativu“. Členské státy se i na úrovni ASEAN zavazují formou mezivládních dohod.⁵⁰ Nadto většina takto přijatých dohod má povahu spíše právně nevynutitelného „měkkého práva“ než bezpodmínečně závazných aktů. To je projevem způsobu, jakým ASEAN jako mezinárodní organizace funguje (v anglicky psané literatuře se tento způsob označuje jako „ASEAN Way“).⁵¹ Tak zatímco v EU jsou postupy unijních institucí a členských států vázány předem stanovenými pravidly, ASEAN se organizuje na spíše neformální úrovni. Rozhodování je založeno na principu konsensu a členské státy striktně lpí na dodržování zásady vzájemného nevměšování se do vnitřních záležitostí ostatních členských států. V rámci ASEAN tak převažují neformální a právně nezávazné, respektive nevynutitelné dohody.⁵² Nejsou ani ustaveny formální mechanismy, které by na vynucování případných závazků převzatých členskými státy efektivně dohlížely. Nebyly zřízeny nadnárodní instituce typu Evropské komise nebo Soudního dvora EU, které by byly pověřeny prosazováním přijatých právních aktů. I když se i v rámci ASEAN objevily

⁴² Viz např. FOX, Eleanor M. Can ASEAN Achieve a Single Market with National-Only Competition Law? In: ONG, Burton (ed.). *The Regionalisation of Competition Law and Policy within the ASEAN Economic Community*, s. 140–164.

⁴³ Viz např. DREXL, Josef. *The Transplantability of the EU's Competition Law Framework into the ASEAN Region*.

⁴⁴ Ibidem.

⁴⁵ Viz např. TOMÁŠEK, Michal – TÝČ, Vladimír a kol. *Právo Evropské unie*. 2. vydání. Praha: Leges, 2019, s. 63 an. nebo 122.

⁴⁶ Článek 3 SFEU. Výhradní pravomoc zahrnuje také stanovení pravidel hospodářské soutěže nezbytných pro fungování vnitřního trhu [srov. čl. 3 odst. 1 písm. b) SFEU]. V těchto oblastech může jednat pouze EU. Viz např. SYLLOVÁ, Jindřiška – PÍTROVÁ, Lenka – PALDUSOVÁ, Helena a kol. *Lisabonská smlouva: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 203 an.

⁴⁷ Charta Sdružení národů jihovýchodní Asie ze dne 20. listopadu 2007 [cit. 2022-03-31]. Dostupné z: <<http://agreement.asean.org/media/download/20160509062115.pdf>> (Charta ASEAN), čl. 3.

⁴⁸ Charta ASEAN, čl. 2 odst. 2.

⁴⁹ Pro aplikační principy práva EU viz např. TOMÁŠEK a kol. *Právo Evropské unie*, s. 73 an.

⁵⁰ Patří sem např. zakladatelské nebo jiné klíčové dokumenty společenství. KUIJPER, Pieter Jan – MATHIS, James H. – MORRIS-SHARMA, Natalie Y. *From Treaty-Making to Treaty-Breaking: Models for ASEAN External Trade Agreements*. Cambridge: Cambridge University Press, 2015. Viz také PIRIS, Jean-Claude – WOON, Walter. *Towards a Rules-Based Community: An ASEAN Legal Service*. Cambridge: Cambridge University Press, 2015, s. 57–61.

⁵¹ BECKMAN, Robert – BERNARD, Leonardo – PHAN, Hao Duy – HSIEN-LI, Tan – YUSRAN, Ranya. *Promoting Compliance: The Role Of Dispute Settlement And Monitoring Mechanisms In ASEAN Instruments*. Cambridge: Cambridge University Press, 2016, s. 19.

⁵² Viz např. NARINE, Shaun. Forty Years of ASEAN: A Historical Review. *Pacific Review*. 2008, Vol. 21, No. 4, s. 411–29, popřípadě BECKMAN, Robert a kol. *Promoting Compliance: The Role Of Dispute Settlement And Monitoring Mechanisms In ASEAN Instruments*, s. 42.

iniciativy, jejichž cílem bylo postupy v rámci ASEAN více „legalizovat“, zůstávají na úrovni politických prohlášení a prozatím si nenašly cestu do konkrétních opatření.⁵³

Tento způsob fungování ASEAN je přičítán neochotě členských států omezit svou suverenitu. Na národní autonomii je i vzhledem k historickému vývoji v regionu kladen značný důraz.⁵⁴ Zároveň však také ztělesňuje nesmírnou regionální rozmanitost, která je pro členské státy sdružené v ASEAN charakteristická.⁵⁵ Velké rozdíly mezi členskými státy jsou totiž nevyhnutelným limitem regionální integrace v rámci ASEAN. ASEAN je složen z členských států velmi rozdílných velikostí, ekonomické síly, stupně hospodářského rozvoje, právních tradic a právních systémů.⁵⁶ Členské státy EU se zdají mít k sobě v těchto ohledech mnohem blíže. Velké odlišnosti mezi členskými státy se pak nevyhnutelně promítnou i do regulace hospodářské soutěže v regionu. ASEAN může legitimně pocítovat naléhavější potřebu než EU, aby regionální soutěžněprávní režim byl přizpůsoben a odpovídal specifickým potřebám jeho členských států. Režim jednotného nadnárodního soutěžního práva obdobného tomu zavedenému v EU by takovou kontextualizaci dle národních specifik neumožňoval.

Za druhé, kromě obecných rozdílů ve způsobu organizace a fungování EU a ASEAN se tyto organizace liší také v cílech jejich politiky hospodářské soutěže. Regulace hospodářské soutěže v EU byla vedena cílem vytvoření jednotného vnitřního trhu založeného na volném pohybu zboží, služeb, kapitálu a osob bez jakýchkoli vnitřních překážek. Úkolem soutěžního práva je umožnit podnikům soutěžit za rovných podmínek ve všech členských státech EU.⁵⁷ Soutěžní právo tak hrálo (a stále hraje) zcela ústřední roli v budování jednotného vnitřního trhu.⁵⁸ V ASEAN je cílem soutěžního práva především podpora regionální integrace. Tato integrace však není samoučelná. Spíše slouží dalším „vyšším“ cílům, a to zejména podpoře hospodářského růstu, zvýšení konkurenceschopnosti regionu jako celku, jakož i přilákání přímých zahraničních investic.⁵⁹ Ačkoli tyto „vyšší“ cíle jsou jistě relevantní i pro EU, v rámci ASEAN jim může být přikládána větší váha a zájmy hospodářské soutěže jim mohou snadněji ustupovat.⁶⁰ Nadnárodní regionální soutěžní právo by

53 EWING-CHOW, Michael – HSIEN-LI, Tan. The Role of the Rule of Law in ASEAN Integration. *EUI Working Papers, RSCAS*. 2013, 16 [cit. 2022-03-31]. Dostupné z: <<http://cadmus.eui.eu//handle/1814/26452>>. Viz také SUKMA, Rizal. ASEAN Beyond 2015: The Imperatives for Further Institutional Changes. In: OOI, Kee Beng a kol. *The 3rd ASEAN Reader*. Singapore: ISEAS–Yusof Ishak Institute, 2015, s. 413–417.

54 SUKMA, Rizal. *ASEAN Beyond 2015: The Imperatives for Further Institutional Changes*.

55 Ibidem.

56 I pro tyto rozdíly ASEAN sleduje systém „otevřeného regionalismu“. Podle této koncepce nemají iniciativy v rámci regionální ekonomické integrace bránit plánům a záměrům hospodářského rozvoje členských států. MARIA, Rebecca Sta. – URATA, Shujiro – INTAL, Ponciano S. The ASEAN Economic Community Into 2025 and Beyond. *Economic Research Institute for ASEAN and East Asia*, 2017 [cit. 2022-03-31]. Dostupné z: <https://www.eria.org/ASEAN_50_Vol_5_Complete_Book.pdf>.

57 Rozsudek Soudního dvora ze dne 1. června 1999, *Eco Swiss China Time Ltd proti Benetton International NV*, C-126/97, EU:C:1999:269, odst. 36. Viz také rozsudek Soudního dvora ze dne 17. února 2011, *TeliaSonera Sverige*, C-52/09, EU:C:2011:83, odst. 20–22, nebo THOMPSON, Rhodri – BROWN, Christopher – GIBSON, Nicholas. Article 102. In: BAILEY, David – JOHN, Elizabeth Laura a kol. *European Union Competition Law*. Oxford: Oxford University Press, 2018, para. 10.002.

58 Srov. také rozsudek Soudního dvora ze dne 20. září 2001, *Courage a Crehan*, C-453/99, ECLI:EU:C:2001:465, odst. 20, že ustanovení základací smlouvy zakotvující ochranu hospodářské soutěže představují „základní ustanovení nezbytné pro naplnění poslání svěřeného Společenství a zvláště pro fungování vnitřního trhu“.

59 DREXL, Josef. *The Transplantability of the EU's Competition Law Framework into the ASEAN Region*, s. 166.

60 Regionální pokyny o politice hospodářské soutěže v čl. 3.5.1 výslovně předvidají, že implementace soutěžní politiky nemá členskými státy bránit v tom, aby přijímaly či sledovaly jiné legitimní politiky, které mohou vyžadovat odchylku od principů soutěžní politiky. Členské státy jsou oprávněny zachovat či přijmout výjimky pro určitá odvětví či aktivity.

nemuselo takovou flexibilitu poskytovat. Nadto existují rozdíly v chápání pojmu „jednotný trh“, jak je používán v EU a ASEAN.⁶¹ Ačkoli ASEAN na „jednotný trh“ ve strategických dokumentech referuje, současná integrační fáze ASEAN je v ekonomické literatuře popisována spíše jako dohoda o volném obchodu (FTA) bez společných cel a společné obchodní politiky, přičemž cílem je dosáhnout hluboké a komplexní dohody o volném obchodně.⁶² ASEAN v současné době není ani celní unií, když neuplatňuje společný celní sazebník na dovážené zboží.⁶³ Dokumenty ASEAN nikterak nedefinují, jaký stupeň ekonomické integrace má „jednotný trh“ představovat.⁶⁴

Z kontextu integrace v rámci ASEAN je však možno usuzovat, že největší rozdíl mezi EU a ASEAN v nahlížení pojmu „jednotný trh“ tkví v tom, vůči komu se „jednotný trh“ vymezuje. V rámci EU má jednotný trh především usnadnit ekonomickou výměnu v rámci regionu, tedy mezi ekonomickými aktéry působícími v jednotlivých členských státech navzájem. Orientuje se tedy především „směrem dovnitř“. Z integračních iniciativ ASEAN se naopak podává, že vnitřní trh v rámci ASEAN má především podporovat jiné ekonomické iniciativy společenství, které jsou orientovány na podporu zahraničního obchodu mezi členskými státy ASEAN na jedné straně a třetími subjekty na straně druhé, tedy „směrem ven“, a nikoli na podporu obchodu mezi členskými státy navzájem.⁶⁵ Regionální integrace tedy není považována za důležitou proto, že by podporovala obchod uvnitř regionu, ale spíše proto, že podporuje atraktivnost regionu v očích zahraničních investorů a obchodních partnerů. Růst obchodu uvnitř regionu není tak důležitý jako obchod mezi subjekty v regionu a subjekty působícími mimo něj.⁶⁶

Z výše uvedeného vyplývá, že v ASEAN jsou významné bariéry, které omezují možnost přijetí nadnárodního soutěžního rámce obdobného soutěžnímu právu EU, zejména neformálnost postupů v rámci ASEAN, absence centralizovaného „zákonodárství“ a orgánů, které by závazná pravidla vynucovaly. Přijetí modelu nadnárodního soutěžního práva v ASEAN by vyžadovalo změnu principů fungování ASEAN a hlubší politickou a ekonomickou integraci. Taková hlubší integrace však není v současnosti politickou prioritou.⁶⁷

⁶¹ Ekonomická teorie chápe jednotný trh jako fázi ekonomické integrace, v níž členské státy mezi sebou odbouraly cla, používají společný celní sazebník vůči třetím zemím a je mezi nimi zabezpečen volný pohyb zboží, služeb, kapitálu a pracovníků. Nejsou tolerovány žádné výjimky z povinnosti zajistit rovný přístup na trh, či zákazu uplatňování diskriminační národní regulatorní úpravy. Státy si nicméně ponechávají pravomoc nad svými rozpočtovými výdaji. Viz PELKMANS, Jacques. *The ASEAN Economic Community: A Conceptual Approach*. Cambridge: Cambridge University Press, 2016, s. 25. Viz také JETSCHKE, Anja. Institutionalizing ASEAN: Celebrating Europe Through Network Governance. *Cambridge Review of International Affairs*. 2009, Vol. 22, No. 3, s. 407–26. Tomu odpovídá pojetí jednotného trhu v rámci EU. Srov. článek 26 odst. 2 SFEU definující vnitřní trh jako „prostor bez vnitřních hranic, v němž je zajištěn volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu“.

⁶² FTA-plus zahrnuje zónu volného obchodu, celní unii a také všechny závazky převzaté v rámci architektury Světové obchodní organizace. Viz PELKMANS, Jacques. *The ASEAN Economic Community: A Conceptual Approach*, s. 8–74.

⁶³ ISHIKAWA, Koichi. The ASEAN Economic Community and ASEAN economic integration. *Journal of Contemporary East Asia Studies*. 2021, Vol. 10, No. 1, s. 24–41.

⁶⁴ PELKMANS, Jacques. Understanding the ASEAN economic community: pragmatism versus conceptualism. *Asia Pacific Business Review*. 2019, Vol. 25, No. 5, s. 619–636.

⁶⁵ Srov. ORCALLI, Gabriele. Market Building through Regional Integration Agreements: The EU and the ASEAN Way. *Journal of Economic Integration*. 2017, Vol. 32, No. 1, s. 160–92.

⁶⁶ To navazuje na specifický rozvojový model, který ASEAN jako prosazuje. Ten sleduje zejména podporu účasti členských států ASEAN v globálních obchodních řetězcích a model „létající husy“ („flying geese“ model). Cílem tohoto modelu je zatrativnit ASEAN jako region pro zahraniční investice a zároveň usnadnit propojení uvnitř regionu. PELKMANS, Jacques. *The ASEAN Economic Community: A Conceptual Approach*, s. 62.

⁶⁷ Viz např. SUKMA, Rizal. *ASEAN Beyond 2015: The Imperatives for Further Institutional Changes*. Srov. také BECKMAN,

Nadto i kdyby se politickou prioritou stala, lze pochybovat, že by byla uskutečnitelná s ohledem na velké rozdíly nejen ekonomického, ale i politického či sociokulturního charakteru mezi členskými státy.⁶⁸ Dokud nebudou takové rozdíly alespoň pro účely ekonomické spolupráce překonány, ASEAN by měl hledat jiné formy regionálního soutěžního práva.

2.2 Harmonizace národních soutěžněprávních předpisů

Alternativou k nadnárodnímu regionálnímu soutěžnímu právu je postupné sbližování či harmonizace národních soutěžních režimů a pravidel.⁶⁹ Může se týkat hmotného práva, procesního práva, jakož i implementační praxe.⁷⁰ Harmonizace či sbližování je zmiňována ve strategických dokumentech ASEAN jako konečný cíl, o který by měla regionální soutěžněprávní spolupráce usilovat.⁷¹ Tato forma regionálního soutěžního práva má ve vztahu k ASEAN své výhody i nevýhody.

Výhodou harmonizačního přístupu je, že jej lze provádět bez toho, aniž by se členské státy ASEAN musely nutně zavazovat k hlubší politické a ekonomické integraci. Nevyžaduje totiž centralizované právní předpisy ani centralizované vynucování.⁷² Uplatňování a prosazování práva hospodářské soutěže by zůstalo v rukou národních soutěžních úřadů. Harmonizace by se dotkla pouze práva přijímaného na národní úrovni v tom smyslu, že by toto národní právo muselo respektovat určité standardy odrážející společný postoj na úrovni ASEAN.⁷³ Sjednocení na společných standardech by nutně učinilo soutěžní právo v regionu transparentnější.

Nicméně ukládání takových standardů lze v kontextu členských států ASEAN považovat rovněž za určitou nevýhodu. Značné rozdíly v úrovni ekonomického rozvoje, a tedy i „vhodného“ soutěžního práva na úrovni členských států, mohou být překážkou k tomu, aby se členské státy odhodlaly k přijetí „ambicióznějších“ pravidel, která by přispěla k efektivnějšímu naplňování integračních cílů ASEAN. Někteří autoři se obávají, že členské státy by jako harmonizační standard přijaly jen „nejmenší společný jmenovatel“, tedy úpravu, která odpovídá nejméně sofistikovanému a propracovanému režimu soutěžního práva.⁷⁴ To by mohlo vést k tomu, že takové „slabé“ soutěžní právo bude uplatňováno

---

Robert a kol. *Promoting Compliance: The Role Of Dispute Settlement And Monitoring Mechanisms In ASEAN Instruments*, s. 40.

⁶⁸ Srov. obdobně např. KIMURA, Fukunari. Reconstructing the Concept of “Single Market and Production Base” for ASEAN beyond 2015. *ERIA discussion paper, Economic Research Institute for ASEAN and East Asia*. 2013, 25 [cit. 2022-03-31]. Dostupné z: <<http://www.eria.org/ERIA-DP-2013-25.pdf>>.

⁶⁹ Srov. např. TOMÁŠEK, Michal a kol. *Právo Evropské unie*, s. 109.

⁷⁰ CUNNINGHAM, Richard – LaROCCA, Anthony. Harmonization of Competition Policies in a Regional Economic Integration. *Law and Policy of International Business*. 1996, No. 27, s. 879.

⁷¹ Harmonizace je stanovena jako poslední, pátý cíl ACAP, který má nastat poté, co všechny členské státy přijaly národní soutěžněprávní úpravu a efektivně ji vynucují.

⁷² KLAMERT, Marcus. What We Talk About When We Talk About Harmonisation. *Cambridge Yearbook of European Legal Studies*. 2015, No. 17, s. 360–379.

⁷³ SILALAH, Udin. The Harmonization of Competition Laws towards the ASEAN Economic Integration. In: LEE, Eric Y. J. (eds). *ASEAN International Law*. Singapore: Springer, 2022.

⁷⁴ CHEW, Corinne. Diversity of National Competition Laws in the ASEAN Region and the Resulting Challenges for Businesses Operating in the Region. In: ONG, Burton (ed.). *The Regionalisation of Competition Law and Policy within the ASEAN Economic Community*. Cambridge: Cambridge University Press, 2018, s. 58–93.

v rámci celého regionu ASEAN, tedy i v členských státech, jejichž soutěžněprávní expertíza je vyšší. Nadto byl-li by uplatňován systém minimální harmonizace, jak je znám z práva EU,⁷⁵ mohlo by celé harmonizační úsilí přijít nazmar, protože režimy soutěžního práva by se mezi členskými státy lišily v závislosti na tom, zda by se tyto státy odhodlaly jít nad rámec minimálních společných standardů. Mohly by se tedy lišit více méně stejně, jako kdyby k žádné harmonizaci nedošlo.

Pokud by harmonizace nebyla omezena na minimum sdílené všemi členskými státy ASEAN, mohla by paradoxně členské státy svazovat více než nadnárodní princip. Autoři upozorňují, že nadnárodní princip může umožnit členským státům ucházet se o výjimky z aplikace konkrétních pravidel, aby byly zohledněny jejich specifické tržní prostředí a podmínky.⁷⁶ Lze uvažovat i o stanovení výjimek ve vztahu ke specifickým skupinám protisoutěžních praktik. Například nadnárodní regionální právo může opravňovat členské státy k uplatňování přísnějších pravidel v oblasti zneužití dominantního postavení.⁷⁷ Je otázkou, zda by bylo možné takovou flexibilitu v rámci harmonizačního přístupu docílit. Přitom byla-li by harmonizace založena na mezinárodních „osvědčených“ postupech soutěžního práva, které obvykle odpovídají principům soutěžního práva EU či antitrustového práva Spojených států amerických,⁷⁸ není vyloučeno, že bude jako standard přijata úprava, která není pro členské státy „vhodná“ s ohledem na jejich odlišné ekonomické a tržní prostředí. Literatura zabývající se právními „transplantáty“ totiž naznačuje, že „západní“ soutěžní právo není zejména pro rozvojové státy vhodné, neboť nedostatečně zohledňuje jejich specifické tržní podmínky a rozvojové potřeby.⁷⁹

Lze shrnout, že model založený na harmonizaci má své výhody a nevýhody a v rámci ASEAN by záviselo na jeho konkrétním nastavení, tedy zda by například zakotvoval jen minimální standardy nebo pevně daný standard, zda by se týkal všech oblastí soutěžního práva nebo jen vybraných apod. Oproti nadnárodnímu právu zachovává členským státům určitou nezávislost, která však může být zároveň nevýhodou v případě, že členské státy nebudou odhodlány dobrovolně harmonizační úsilí naplňovat.

2.3 Model spolupráce

Třetí alternativou nastavení regionálního soutěžního práva je forma koordinace či spolupráce při tvorbě a aplikaci národních soutěžních pravidel.⁸⁰ Jako v případě harmonizace

⁷⁵ CRAIG, Paul – DE BÚRCA, Gráinne. *EU Law: Text, Cases, and Materials*. 5. vydání. Oxford: Oxford University Press, 2011, s. 600. Viz také např. rozsudek Soudního dvora ze dne 12. listopadu 1996, *Spojené království v. Rada*, C-84/94, EU:C:1996:431, odst. 42. Viz také např. článek 153 odst. 2 písm. b), článek 169 odst. 4 nebo článek 193 Smlouvy o fungování Evropské unie, OJ C 326, 26. 10. 2012, s. 47–390 (SFEU).

⁷⁶ DREXL, Josef. *The Transplantability of the EU's Competition Law Framework into the ASEAN Region*.

⁷⁷ Ostatně tento přístup je uplatňován v EU, kde členské státy EU mohou uplatňovat přísnější pravidla týkající se zneužití dominance, než jsou pravidla stanovená v rámci EU. Srov. nařízení Rady (ES) č. 1/2003 ze dne 16. prosince 2002 o provádění pravidel hospodářské soutěže stanovených v člancích 81 a 82 Smlouvy, Úř. věst. L 1, 4. 1. 2003, s. 1–25, čl. 3 odst. 2.

⁷⁸ PAPADOPOULOS, Anestis S. *The International Dimension of EU Competition Law and Policy*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010, s. 258–267.

⁷⁹ Viz např. GAL, Michal S. – FOX, Eleanor M. *Drafting Competition Law for Developing Jurisdictions: Learning from Experience*. In: GAL, Michal S a kol. *The Economic Characteristics of Developing Jurisdictions: Their Implications for Competition Law*. UK: Edward Elgar Publishing, 2015, s. 296–356.

⁸⁰ Srov. např. THANADSILLAPAKUL, Lawan. *The Harmonisation of ASEAN Competition Laws and Policy and Economic Integration*, s. 479–500.

by neexistovala samostatná přímo aplikovatelná právní úprava na regionální úrovni, nadto by ale také nebyl uložen členským státům závazek svou národní právní úpravu sblížovat dle dohodnutých společných standardů. Členské státy by se na úrovni ASEAN mohly uchýlit k přijetí nezávazných pokynů či vzorových „zákonů“ či modelů. V rámci prosazování národních předpisů by si soutěžní úřady členských států mohly vyměňovat informace, důkazy či dokumentaci relevantní pro šetření (zejména přeshraničního) protisoutěžního jednání či jej koordinovat. Taková spolupráce by mohla rovněž zahrnovat sdílení obdobných znalostí a zkušeností či rozvoj společných výzkumných či vzdělávacích programů v oblasti práva hospodářské soutěže.⁸¹

V kontextu ASEAN by tento přístup nejvíce respektoval národní suverenitu členských států.⁸² Zároveň může umně nastavená spolupráce vést k postupnému sblížování vnitrostátních právních předpisů v hmotném i procesním smyslu, tedy dosáhnout obdobných výsledků jako cílená harmonizace.⁸³ Jak již bylo naznačeno výše, dosavadní aktivity ASEAN v rámci politiky hospodářské soutěže se odehrávají právě v této formě. Inherentní nevýhodou tohoto modelu je však absence jakéhokoli donucujícího rámce či závaznosti.⁸⁴ Uskutečnění všech iniciativ je plně závislé na ochotě členských států tyto iniciativy honorovat. Zkušenosti z aplikace obdobně nezávazných iniciativ v jiných oblastech spolupráce v rámci ASEAN však naznačují, že míra dobrovolného naplňování nezávazných iniciativ je v rámci ASEAN jen velmi nízká.⁸⁵ Autoři obecně poznamenávají, že „měkká“ spolupráce může být užitečná pouze tam, kde jsou všechny zainteresované strany pevně odhodlány k dosažení společných cílů.⁸⁶ Ačkoli všechny členské státy přijaly soutěžněprávní regulaci na národní úrovni, míra jejího skutečného vynuovení a naplňování v praxi se velmi liší.⁸⁷ Roli v tomto ohledu může hrát i vypěstlost národních soutěžních režimů (včetně doby, po kterou existují), jakož i úroveň a dostupnost vynuovení kapacity.⁸⁸ Členské státy, které přijaly soutěžněprávní regulaci jen nedávno, či které nemají dostatek dedikovaných kapacit k jejímu prosazování či které se potýkají s jinými obtížemi na národní úrovni, nemusí považovat regionální aktivity za svou prioritu. Model založený čistě na dobrovolné spolupráci tak může v rámci ASEAN narazit na velmi rozdílné zájmy členských států a obecnou nižší ochotu dobrovolně přebírat závazky, které nejsou právně vynutitelné.

⁸¹ BOTH, G. Deniz. *Models of Regional Cooperation in Competition Law and Policy from Around the World: Lessons for the ASEAN Region*, s. 165–209.

⁸² WOOD, Diane P. International Harmonization of Antitrust Law: The Tortoise or the Hare. *Chicago Journal of International Law*. 2002, Vol. 3, No. 2, 391–407.

⁸³ Ostatně někteří autoři označují spolupráci ve formě přijímání právně nezávazných doporučení a pokynů jako model tzv. „měkké“ harmonizace. Srov. např. WOOD, Diane P. *International Harmonization of Antitrust Law: The Tortoise or the Hare*.

⁸⁴ Ibidem.

⁸⁵ Viz např. JONES, Lee. Explaining the failure of the ASEAN economic community: the primacy of domestic political economy. *The Pacific Review*. 2016, Vol. 29, No. 5, s. 647–670.

⁸⁶ BOTH, G. Deniz. *Models of Regional Cooperation in Competition Law and Policy from Around the World: Lessons for the ASEAN Region*, s. 173.

⁸⁷ Viz např. OECD, *OECD Asia-Pacific Competition Law and Enforcement Trends*, 2021 [cit. 2022-03-31]. Dostupné z: <<https://www.oecd.org/daf/competition/oecd-asia-pacific-competition-law-enforcement-trends-2021.pdf>>.

⁸⁸ BOTH, G. Deniz. *Models of Regional Cooperation in Competition Law and Policy from Around the World: Lessons for the ASEAN Region*, s. 205.

2.4 Model *sui generis*

Jako poslední z modelů regionálního soutěžního práva přichází v úvahu model *sui generis*, který by kombinoval prvky ostatních modelů zmíněných výše. Ve vztahu k ASEAN jsou v literatuře navrhovány různé permutace. Drexl například navrhuje model, který by principiálně vycházel z modelu nadnárodního regionálního soutěžního práva obdobnému soutěžnímu právu EU, jež by však byl uzpůsoben tak, aby zohledňoval specifika ASEAN jako mezinárodní organizace. Konkrétně navrhuje i) centralizované vynucování v oblasti spojování podniků a státní podpory, ii) nadnárodní právní úpravu aplikovanou na přeshraniční protisoutěžní jednání zahrnující jak protisoutěžní dohody, tak zneužití dominantního postavení (což by rovněž vyžadovalo zřízení specifického regionálního orgánu pro vynucování a dohled) a iii) souběžné uplatňování domácích soutěžněprávních předpisů na protisoutěžní dohody a zneužití dominantního postavení.⁸⁹ Tento přístup má své výhody i nevýhody.

Výhodou je jeho potenciál významně přispět k dokončení jednotného trhu a výrobní základny, jak si ASEAN předsevzal ve strategických dokumentech. Mohl by tedy pomoci naplnit konečnou integrační ambici regionu. Centralizovaná kontrola spojování podniků by slibovala snížení nákladů podniků působících v regionu na soutěžní *compliance*, tedy dodržování právních předpisů v oblasti hospodářské soutěže. Podniky by zejména nemusely nadále kontrolovat a zajišťovat soulad jejich přeshraničních podnikatelských záměrů ve vícero právních rádech. To by mohlo obecně přispět k zatraktivnění regionu pro zahraniční investory. Centralizovaná státní podpora by slibovala rovné soutěžní podmínky pro všechny podniky v rámci ASEAN, tedy k obecnému zvýšení konkurenčního prostředí. Jednotná pravidla pro přeshraniční protisoutěžní jednání by slibovala postižení potenciálně velmi škodlivých protisoutěžních jednání, na která současná roztržitá právní úprava na jednotlivých národních úrovních není schopna dosáhnout (když například nemůže zohledňovat dopady určitého jednání na sousední trhy apod.). Nakonec paralelní aplikace národního práva na jiné protisoutěžní dohody a jednostranné praktiky dominantních podniků by slibovala náležité zohlednění národních specifik. To může být užitečné zejména ve vztahu ke státně vlastněným podnikům a odvětvím, v nichž působí, jež jsou mnohdy klíčová pro rozvojové politiky jednotlivých členských států a kde nelze předpokládat jednotný přístup.

Drexlem navržený přístup však má i své nevýhody. Centralizace pravidel kontroly spojování podniků může členské státy připravit o možnost používat práva hospodářské soutěže jako nástroje pro uskutečňování svých rozvojových cílů. V některých členských státech není spojování podniků soutěžním právem vůbec upraveno, a to právě s odvoláním na jejich rozvojový charakter a zejména nutnost posílit domácí podniky a zvýšit jejich konkurenceschopnost vůči zahraničním investorům.⁹⁰ Obdobně regulace veřejné podpory bývá úzce spojena s rozvojovou politikou, a může být naopak prostředkem k úpravě soutěžního prostředí tak, aby bylo v souladu s ostatními odvětvovými a průmyslovými politikami. Zřízení centralizované vynucovací agentury pak může narazit na různé představy členských států na její složení, organizaci, pravomoci apod. Takto v minulosti

⁸⁹ DREXL, Josef. *The Transplantability of the EU's Competition Law Framework into the ASEAN Region*, s. 324–235.

⁹⁰ Např. malajské soutěžní právo spojování podniků nereguluje. Srov. např. TAY, Wilson – VERN, Tze. *Competition Law in Malaysia: Renaissance and the Road Ahead. Malayan Law Journal Articles*. 2013, No. 2, s. 23.

v ASEAN narazily například iniciativy k zavedení centralizovaného mechanismu řešení sporů.⁹¹

Návrhy jiných autorů, pokud jde o specifický model pro ASEAN, jsou méně ambiciózní, když nevyžadují vytvoření nadnárodního, třebaže přizpůsobeného či jen částečného, společného práva. Za vhodný spíše považují současný rámec založený na spolupráci a právně nezávazných iniciativách. Both například poznamenává, že zaměřením na soutěžní advokacii a jiné mechanismy „měkkého“ zákonodárství současný režim odpovídá cílům rozvoje regionální politiky hospodářské soutěže v ASEAN.⁹² Obdobně Luu se domnívá, že režim založený na strategických dokumentech a specifických pokynech a vytváření sítí pro kooperaci a spolupráci jsou s ohledem na stupeň integrace ASEAN prozatím vhodné.⁹³ Jelikož však současný režim staví na ochotě členských států dobrovolně dodržovat právně nevytíkatelná pravidla, může se ukázat v praxi jako zcela bezvýznamný. Ostatně i Both si všímá, že již v této rané fázi spolupráce se členské státy pokyny pro regionální politiku hospodářské soutěže ne zcela striktně řídí.⁹⁴

Budování soutěžního práva v kontextu ASEAN tak zřejmě bude největší překážkou nedostatečné dobrovolné dodržování striktně právně nezávazných doporučení a iniciativ. Řešením této situace by mohla být právě hlubší integrace jen ve vybraných oblastech, tedy jen v omezeném rozsahu. Hranice takové hlubší integrace by mohly být vymezeny účelem, ke kterému ASEAN jako regionální organizace směřuje, tedy vytvoření jednotného trhu a výrobní základny ASEAN.

3. Doporučený přístup

Jak naznačeno v části 3.1 výše, pojetí jednotného trhu v rámci ASEAN se od obdobného termínu používaného ve vztahu k vnitřnímu trhu EU odlišuje mj. i tím, že se vymezuje „směrem ven“ vůči zahraničním investorům či jiným regionálními hráčům namísto „směrem dovnitř“ ve vztahu zejména k podnikům působícím na takovém trhu, jako je tomu v EU. Jednotný trh nemá primárně sloužit k podpoře obchodu v rámci regionu, ale spíše ke zvýšení atraktivnosti regionu jako celku a podpoře obchodních aktivit zahraničních investorů v něm.

Nabízí se tedy, že pro dosažení cílů jednotného trhu, jak je chápán v souvislosti s ASEAN, by postačovalo, kdyby prosazování soutěžněprávní regulace na národní úrovni jednotlivých členských států bylo dostatečně účinné natolik, aby byly podchyceny ty praktiky, které tvoří překážku přístupu na trh ASEAN jako celku, a aby v rámci tohoto trhu poté byly zaručeny rovné podmínky soutěže. Je tomu proto, že tyto metriky jsou zvláště důležité

⁹¹ BECKMAN, Robert a kol. *Promoting Compliance: The Role of Dispute Settlement and Monitoring Mechanisms In ASEAN Instruments*, s. 56, nebo LOOIAND, Janet – WEN, Tan Shi. *Merger Control 2020: Malaysia. Global Legal Insights*. 2020 [cit. 2022-03-31]. Dostupné z: <<https://www.globallegalinsights.com/practice-areas/merger-control-laws-and-regulations/malaysia>>.

⁹² BOTH, G. Deniz. *Models of Regional Cooperation in Competition Law and Policy from Around the World: Lessons for the ASEAN Region*, s. 204.

⁹³ LUU, Ly Huong. *Regional Harmonization of Competition Law and Policy: An ASEAN Approach. Asian Journal of International Law*. 2012, Vol. 2, No. 2, s. 291–321.

⁹⁴ BOTH, G. Deniz. *Models of Regional Cooperation in Competition Law and Policy from Around the World: Lessons for the ASEAN Region*, s. 208. Srov. také McEWIN, R. Ian. *Introduction to CPI Special Issue on ASEAN Competition Law. Antitrust Chronicle, Competition Policy International*. 2015, No. 12, s. 3.

pro zahraniční investory a obchodní partnery.⁹⁵ V tomto ohledu mohou nástroje tzv. negativní integrace dosáhnout požadovaných účinků, aniž by nadměrně zasahovaly do suverenity členských států ASEAN volně spravovat vnitřní záležitosti týkající se hospodářské soutěže na jejich národních trzích. Negativní integraci se obecně rozumí zejména odstranění bariér, které hlubší integraci brání.⁹⁶ V případě ASEAN taková negativní integrace relevantní z pohledu soutěžního práva může spočívat zejména v odstranění přeshraničních překážek vstupu a obdobných diskriminačních praktik, které brání přístupu na jednotlivé národní trhy.⁹⁷ ASEAN tuto metodu používá i v rámci jiných iniciativ směřujících k vybudování „jednotného trhu“. Usiluje tak například o odstranění tarifních i netarifních bariér mezi členskými státy, které ztěžují volný pohyb zboží a služeb v regionu.⁹⁸ Rozdílná úprava hospodářské soutěže by mohla být považována za druh netarifní překážky, k jejichž odstranění se členské státy ASEAN rovněž zavázaly.⁹⁹

Negativní integrace může být doprovázena pozitivní integrací (tedy již aktivním přičiněním ve formě regulatorní)¹⁰⁰ tam, kde se to v průběhu času ukáže nezbytné nebo žádoucí. V kontextu ASEAN by například mohly být zřízeny koordinační či poradní soutěžní instituce na mezivládní úrovni bez zvláštních donucovacích pravomocí, mohlo by být zavedeno společné monitorování účinnosti soutěžních režimů apod.¹⁰¹ Členské státy by také mohly přistoupit k bližší integraci formou sektorových mezivládních smluv, které by zakotvily společné standardy v těch oblastech, které jsou v členských státech na obdobném stupni rozvoje nebo které vykazují shodnou soutěžní dynamiku.¹⁰² Mezivládní spolupráce by mohla být zejména prospěšná v případě postihu přeshraničního protisoutěžního jednání.¹⁰³ Nakonec projevem pozitivní integrace je i harmonizace.¹⁰⁴ Proto v těch oblastech, které by ještě nebyly „zralé“ pro unifikovaná pravidla přijatá v rámci mezivládní spolupráce, by členské státy mohly přistoupit k dílčímu sladění alespoň regulatorního základu, na kterém by v budoucnu mohly dále stavět.

Takový „postupný“ přístup je citlivější národní suverenitě a autonomii, kterou si členské státy ASEAN tak přísně střeží. Umožnil by například členským státům zachovat rozdílná pravidla pro významné státně vlastněné podniky, které jsou v regionu tradičně používány k naplňování jiných průmyslových politik.¹⁰⁵ Dílčí iniciativy také slibují postupně zvyšovat obecné povědomí o hospodářské soutěži a jejich benefitech pro ekonomickou

⁹⁵ ISHIKAWA, Koichi. *The ASEAN Economic Community and ASEAN economic integration*, s. 24–41.

⁹⁶ CRAIG, Paul – DE BÚRCA, Gráinne. *EU Law: Text, Cases, and Materials*, s. 687–689.

⁹⁷ PELKMANS, Jacques. *The ASEAN Economic Community: A Conceptual Approach*, s. 25.

⁹⁸ Například usiluje o odstranění tarifních a netarifních překážek obchodu, jako například diskriminačních poplatků, rozdílů v technických normách či standardů apod. Srov. např. SUKEGAWA, Seiya. ASEAN's initiatives for free trade in East Asia under AEC. *Journal of Contemporary East Asia Studies*. 2021, Vol. 10, No. 1, s. 42–64.

⁹⁹ ISHIKAWA, Koichi. *The ASEAN Economic Community and ASEAN economic integration*, s. 24–41.

¹⁰⁰ CRAIG, Paul – DE BÚRCA, Gráinne. *EU Law: Text, Cases, and Materials*, s. 687–689.

¹⁰¹ Srov. např. FOX, Eleanor M. *Can ASEAN Achieve a Single Market with National-Only Competition Law?*, s. 163.

¹⁰² Srov. obdobně např. DEVAHASTIN NA AYUDHAYA, Phanomkwan. ASEAN Harmonization of international competition law: what is the most efficient option? *International Journal of Business, Economics and Law*. 2013, Vol. 2, No. 3, s. 1–5 [cit. 2022-03-31]. Dostupné z: <<http://ijbel.com/wp-content/uploads/2014/07/Asean-Harmonization-Of-International-Competition-Law-%E2%80%93-What-Is-The-Most-Efficient-Option-Phanomkwan-Devahastin-Na-Ayudhaya.pdf>>.

¹⁰³ S koordinací při potírání přeshraničního protisoutěžního jednání ostatně počítá i ACAP (srov. bod 3.2).

¹⁰⁴ Srov. např. de SOUSA, Pedro Caro. Negative and Positive Integration in EU Economic Law: Between Strategic Denial and Cognitive Dissonance? *German Law Journal*. 2012, Vol. 13, No. 8, s. 979–1012.

¹⁰⁵ Na to ostatně pamatuje i čl. 3.5.4 regionálních pokynů pro hospodářskou soutěž, když stanoví, že státní autority a podniky by neměly být považovány za podniky podléhající soutěžnímu právu.

integraci regionu. Ta je přitom v regionu jen nízká.¹⁰⁶ Silnější „soutěžní“ kultura v regionu by podpořila nejen dobrovolné dodržování soutěžního práva, ale mohla by také položit základy pro budoucí užší spolupráci či sblížování tam, kde by to členské státy považovaly za žádoucí s ohledem na cíle regionální integrace.¹⁰⁷ Již zřízená expertní skupina pro hospodářskou soutěž může fungovat jako platforma pro výměnu informací a jako kontaktní místo mezi stranami zúčastněnými na tvorbě či prosazování práva hospodářské soutěže v regionu, a to i v zájmu transparentnosti a soudržnosti aplikační praxe v regionu. Konkrétní výměna a spolupráce v rámci jednotlivých případů může probíhat již v ustavené síti soutěžních úřadů ASEAN, kterou expertní skupina zřídila.¹⁰⁸

Kombinace nástrojů negativní a pozitivní integrace umožňuje integraci „různou rychlostí“ v závislosti na prioritách členských států a jejich ochotě se v některých případech částečně vzdát své plné suverenity ve prospěch společného regionálního postupu. Zároveň umožňuje upřednostnit ty oblasti, které považují za významné z hlediska budování regionálního „jednotného trhu“.

Závěr

Z výše uvedeného se podává, že v současné fázi regionální integrace ASEAN se nezdá být nadnárodní soutěžní právo typu soutěžního práva EU pro ASEAN vhodné. Nadnárodní režim vyžaduje institucionální a regulatorní podpůrnou infrastrukturu, která v ASEAN prozatím chybí a jejíž zřízení se ani nezdá být v blízké budoucnosti na politickém programu. Vzhledem k odlišnosti ekonomické integrace v rámci ASEAN oproti EU, a to jak z hlediska samotného fungování a integračních cílů, tak okolností týkajících se samotných členských států (zejména velké regionální roztržitosti v případě ASEAN), ASEAN bude muset spíše najít svůj vlastní přístup *sui generis*. Ideální model regionálního soutěžního práva ASEAN by měl najít správnou rovnováhu mezi potřebou reflektovat ty rysy národní politiky hospodářské soutěže, které jsou klíčové pro hospodářský rozvoj jednotlivých členských států na jedné straně, a potřebou určitého stupně spolupráce na regionální úrovni, která bude podporovat integrační cíle ASEAN jako společenství. Přitom není vyloučeno, že některé z těchto cílů se budou překrývat. Například hlubší integrace a konektivita mohou přispět k inkluzivnímu hospodářskému růstu, když umožní zapojení širšího okruhu ekonomických hráčů a zvýšení konkurenceschopnosti. Jednotnému přístupu ve všech oblastech nicméně brání velké rozdíly v úrovni hospodářského rozvoje mezi členskými státy.

Vhodnější se proto jeví přístup založený na spolupráci a případném sladování pravidel jen postupně, ve vybraných oblastech. Princip spolupráce je ostatně navrhován i v aktuálních strategických dokumentech na úrovni ASEAN. Substantivní harmonizace je zvažována pouze jako potenciální finální stav, ke kterému by měly jednotlivé dílčí aktivity směřovat. Proto současné iniciativy týkající se harmonizace nezahrnují sblížování konkrétních

¹⁰⁶ SILALAH, Udin. Accelerating The Development of An ASEAN Competition Culture. *Law Review*. 2012, Vol. 7, No. 2, s. 242.

¹⁰⁷ K významu soutěžní kultury v regionu srov. také např. HUDA, Mokhamad Khoiril – NUGRAHENI, Ninis – KAMARUDIN. Harmonizing competition law in the ASEAN economic community. *International Journal of Business, Economics and Law*. 2016, Vol. 9, No. 4.

¹⁰⁸ Tisková zpráva ASEAN ze dne 11. října 2018, *ASEAN Establishes Competition Enforcers' Network, Regional Cooperation Framework, and Virtual Research Centre* [cit. 2022-03-31]. Dostupné z: <<https://asean.org/asean-establishes-competition-enforcers-network-regional-cooperation-framework-and-virtual-research-centre/>>.

právních norem. Raději identifikují obecný společný základ, na kterém může v budoucnu být stavěno v rámci harmonizace, uzrají-li základní podmínky nezbytné pro hlubší integraci, zejména přijímání společných norem. Mnohdy namítaná pomalost celého procesu tedy může být s ohledem na potřeby ASEAN spíše výhodou. To tím spíše, že v některých členských státech byla soutěžní legislativa zavedena teprve nedávno. Pečlivá shoda na takových společných základech je pro úspěch regionálního soutěžního práva klíčová. S ohledem na aktuální stav hospodářské integrace v rámci ASEAN není vhodné se upínat k regionálnímu modelu EU založenému na nadnárodních principech, ale postupovat pomaleji metodou spolupráce na vytvoření „podhoubí“, ze kterého by následně mohly případné harmonizační regionální politiky čerpat. Jedině pevně zakořeněný soutěžní rámec totiž může být oporou budování jednotného trhu a výrobní základny, které si ASEAN předsevzal.

In Search of a Regional Competition Law Model for the Association of Southeast Asian Nations (ASEAN)

Barbara Dufková (<https://orcid.org/0000-0001-5807-5783>)

Abstract: The article considers the question of what model of regional competition law the Association of Southeast Asian Nations (ASEAN) should choose as a part of its economic integration and single market building. Current regional initiatives rely on a cooperation regime subsisting particularly in the development of strategic plans and non-binding guidelines. However, critics point out that a deeper integration cannot be achieved without a single competition regime, similar to that of the European Union (EU), at a regional level. The article considers that the creation of a supranational legal regime similar to that of the EU is not appropriate for ASEAN, given differences in their institutional and operational conditions. The paper considers potential alternative models, i.e., models based on harmonization, or on cooperation and concludes that ASEAN should choose its own, sui generis approach. It could rely mainly on the tools of the so-called negative integration, i.e., removing barriers to market access within ASEAN and ensuring a level playing field in this market, supplemented by possible positive integration in selected areas where it proves necessary in the future. The article concludes that the current model based on cooperation and prospective harmonization allows such integration and therefore seems more appropriate than the supranational model applied in the EU.

Keywords: EU, ASEAN, competition law, economic integration